

ASEAN - TÜRKİYE DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ

ASEAN - TURKISH FOREIGN TRADE RELATIONS

Ferhat İSPIROĞLU

Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye

Pınar PAZARCI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi İktisat Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye

ÖZ

Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasında entegrasyon ve ekonomik birlik kurma süreci de tüm dünyada hız kazanmıştır. Bu süreç içerisinde oluşturulan entegrasyon hareketlerinden biri de Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN)'dir. 1967'de temeli atılan ASEAN'ın son olarak 1999 yılında Kamboçya'nın da birliğe katılmasıyla üye ülke sayısı 10'a yükselmiştir. Ekonomik olduğu kadar bölgesel barış ve istikrarın sağlanması gibi öğeleri de bünyesinde bulunduran ASEAN 2016 yılı itibarıyla yaklaşık 2.5 Trilyon \$ GSYİH'ya sahip bulunmaktadır. Bu rakam 1980 yılında sadece 206 milyon \$'iken ilerleyen yıllarda büyük bir gelişme göstermiştir. Böylesine potansiyele sahip olan bir entegrasyon hareketi ile ticari ilişkilerin geliştirilmesi ise tüm ülkeler açısından önem arz eden bir durumdur. Bu düşünceyle Türkiye ASEAN ile ilk kez 1999 yılında kurumsal ilişkilerin geliştirilmesi kararını almıştır. İlişkilerin geliştirilmesi amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda 2015 yılında yapılan sektörel diyalog ortaklığı başvurusu kabul edilen Türkiye 2017 yılında ASEAN'ın sektörel diyalog ortağı olmuştur. Bu ortaklık Türkiye'nin 2023 hedefleri çerçevesinde ASEAN gibi bölgesel kuruluşlar aracılığıyla global ticaret pazarını güçlendirmesi açısından da önemli bir gelişmedir. Bu kapsamda çalışmada ASEAN ve Türkiye'ye ait makroekonomik verilerin yanında ASEAN üyesi ülkeler ile Türkiye arasındaki karşılıklı ticaretin gelişimi incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: ASEAN, Dış Ticaret, Entegrasyon, Türkiye

ABSTRACT

The process of integration and economic union among countries along with globalization has gained momentum all over the world. One of the integration movements created during this process is the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). The number of member countries increased to 10, with the participation of Cambodia in 1999, when ASEAN was established in 1967. As far as the economy is concerned, such as the provision of regional peace and stability, the ASEAN countries have a GDP of approximately 2.5 trillion US dollars in 2016. This figure was only \$ 206 million in 1980, but it showed a great improvement in the following years. The development of commercial relations with such an integration movement with such potential is a matter of importance for all countries. Turkey for the first time in 1999, with this in mind ASEAN has decided to develop institutional relationships. The sectoral dialogue partnership in 2015 as a result of studies carried out with the aim of improving relations Turkey has accepted the application of the sectoral dialogue partner of ASEAN in 2017. This partnership is an important development in the framework of Turkey's 2023 targets in terms of strengthening the global trade market through regional organizations such as ASEAN. Besides the macroeconomic data in this context of ASEAN and ASEAN member countries to work with Turkey on the development of mutual trade between Turkey are examined.

Keywords: ASEAN, Foreign Trade, Integration, Turkey

1. GİRİŞ

Dünyası yeni bölgesel oluşumların ve entegrasyonların hız kazandığı bir zaman dilimi içerisinde bulunmaktadır. Ekonomik, politik ve sosyal olarak yaşanan bu entegrasyon hareketlerinin hızı ve dünya ticaretine olan etkisi dikkate alındığında ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bölgesel pazarlarda yaşanan genişleme bölge içinde olduğu kadar bölge dışındaki ülkeler içinde ticari fırsatları beraberinde getirmektedir (Guerrero, 2010: 52).

Ekonomik entegrasyon hareketleriyle birlikte örgüt içerisinde ticaret artış gösterirken bölgeye olan sermaye akışları da hızlanmaktadır. Bu şekilde artan ticaret, kaynakların etkin kullanılmasına yardımcı olduğu gibi entegrasyona üye olan ülke ekonomilerinin pazarlarının büyümesinde de etkili olmaktadır. Dünya çapında birçok ülke arasında bu tür entegrasyon ve ekonomik örgütler bulunmakla birlikte bunlardan bir tanesi de Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN)'dir.

ASEAN; Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland tarafından Bangkok Deklarasyonu'nun 8 Ağustos 1967'de imzalanmasıyla kurulmuştur. 7 Ocak 1984'de Brunei Krallığı, 28 Temmuz 1995'te Vietnam, 23 Temmuz 1997'de Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti ile Birmanya (Myanmar) ve son olarak 30 Nisan 1999'da Kamboçya birliğe üye olmuşlardır (www.asean.org).

1967'den sonraki on yıl boyunca pasif bırakılan birliğe, 1976'da Kuzey ve Güney Vietnam'ın birleşmesinin bölge açısından ortaya çıkartabileceği askeri tehditlerden dolayı tekrar işlerlik kazandırılmıştır. Bu yüzden ASEAN'ın ekonomik olduğu kadar askeri faktörlerinde etkisiyle kurulmuş bir örgüt olduğu söylenmesi mümkündür. Bununla birlikte birliğin kuruluşunda önde gelen ilk amaç ekonomik işbirliğidir (Seyidoğlu, 2003:290).

Ekonomik alanda işbirliği dışında ASEAN; eğitsel gelişim, sosyal ilerleme, teknik ilerleme, politik uyum, kültürel etkinliklerin hızlandırılması, bölgesel barış ve bölgesel istikrarın geliştirilmesi gibi birçok alanda etkin işbirliği amacını gütmektedir (Hill ve Menon, 2010:1).

ASEAN sadece örgüt içindeki ülkelerle değil, Asya Pasifik bölgesi açısından da istikrar ve iş birliğinin sağlanmasında etkili olmaktadır. ASEAN, diğer Asya ülkeleri yanında Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya gibi küresel güç ve birliklerle ilişki içerisinde olan bir platformdur (TOBB, 20.12.2017, www.toob.org.tr).

Dar bir bölgeliklik düşüncesinden uzak olarak karşılıklı çıkar ve güvene dayalı bölgesel bir iş birliği anlayışıyla ülkelerin sorunlarını çözmeye yönelik bir düşünceye sahip olmasının dışında ASEAN bölgedeki ilk yerli organizasyon olma özelliği taşımaktadır (Wong, 1980:4).

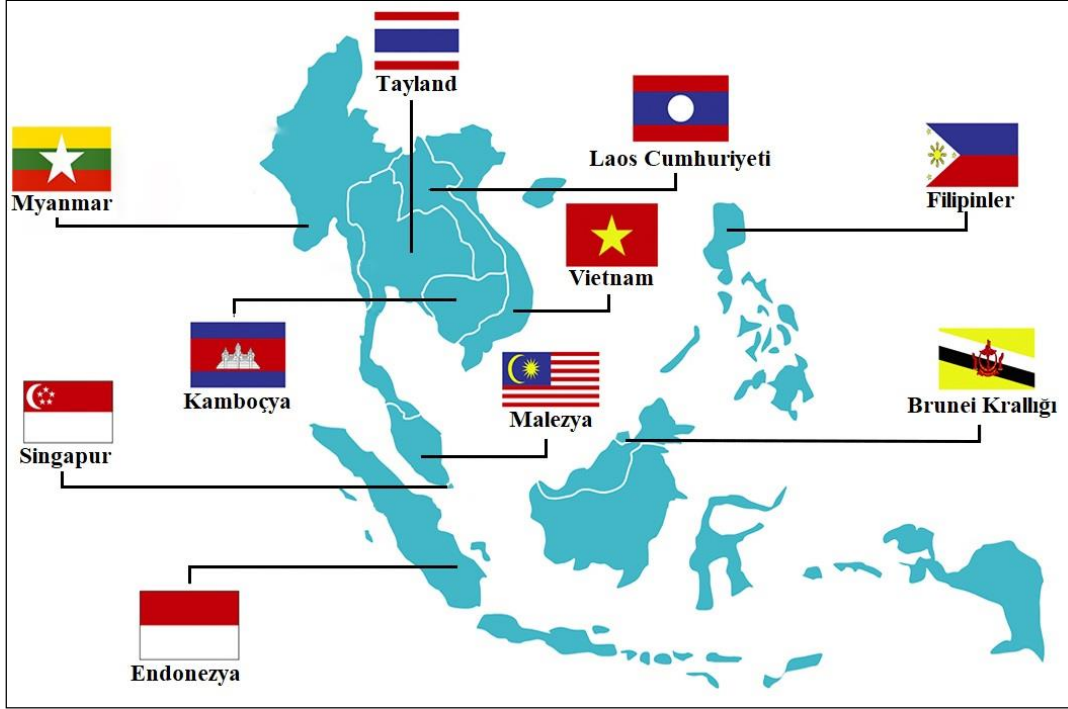
Türkiye, ASEAN ile arasındaki kurumsal ilişkilerin geliştirilmesi kararını 1999'da almış ve diyalog veya sektörel diyalog ortağı olma isteğini ASEAN'a bildirmiştir. Bu çerçevede ASEAN ile ilişkilerin geliştirilmesinin ilk adımı olarak nitelenebilecek olan ve 19-23 Temmuz 2010 tarihleri arasında Vietnam'da yapılan 43. ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısı sırasında Türkiye, ASEAN/TAC (Dostluk ve İşbirliği Antlaşması) antlaşmasına taraf olmuştur.

Birliğin Türkiye ile olan ilişkileri 2000'li yıllardan sonra artan resmi ziyaretlerle daha çok gelişmeye başlamıştır. 50. ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısı'na ev sahipliği yapan Filipinler'in davetlisi olarak katılan Türkiye, birliğin 50. yıldönümünü kutladığı bir dönemde sektörel diyalog ortağı olarak tanınmıştır. 1999'da başlayan süreç, 2013 yılından itibaren gözlemci statüsüne ve son olarak ise Ağustos 2017 itibarıyla sektörel diyalog ortaklığı kazanılmasıyla sonuçlanmıştır.

İsviçre, Norveç ve Pakistan ASEAN'ın diğer sektörel diyalog ortaklarıdır. Birliğin diyalog ortakları arasında ise; Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Çin, Güney Kore, Hindistan, Japonya, Kanada, Rusya ve Yeni Zelanda yer almaktadır (MFA, 20.12.2017, www.mfa.gov.tr).

Şekil 1'de ASEAN üyesi ülkeler yer almaktadır. 2017 itibarıyla toplam 10 ülke birliğe üye bulunmaktadır.

Şekil 1. ASEAN Ülkeleri

2. ASEAN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Soğuk Savaş sebebiyle uzun süre bölünmüşlüğü yaşandığı bir coğrafyada kurulan ASEAN son 45-50 yılda çok taraflı bir örgüt olarak önemli bir konuma gelmiştir. ASEAN Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra daha etkin bir örgüt haline gelmiştir. 2008 yılında yaşanan küresel durgunluk döneminde batılı ve gelişmiş ülkelerin çoğu krize girerken önde gelen ASEAN ekonomileri ise bu dönemde ekonomilerini iyileştirmiş ve geliştirmişlerdir. Daha da önemli olarak nitelendirilebilecek diğer bir konu ise ASEAN ile Güneydoğu Asya coğrafyasındaki ülkelerarası çatışmaların önlenmesi noktasında önemli adımlar atılmıştır (Kurlantzick, 2012:1).

Dünya toplam arazisinin %3'ü olan ve 4,4 milyon kilometrekarelik bir araziye kapsayan ASEAN, 2017 itibarıyla dünya nüfusunun yaklaşık %8,5'ini oluşturmaktadır (www.worldometers.info).

Son yıllarda ASEAN coğrafyasında ticaret, ekonomi ve güvenlik anlamında lider bir entegrasyon hareketi olarak öne çıkmaktadır. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC)'de dâhil olmak üzere bölge ülkelerinin üye olduğu entegrasyonlar arasında ASEAN daha aktif bir kimliğe sahiptir (Kurlantzick, 2012:5).

Ayrıca birliğe üye ülkeler arasında yükselen piyasa ekonomisi olarak gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha yüksek performans gösteren ülkeler yükselen piyasa ekonomisi olarak kabul edilmektedir (Verbeke ve Merchant, 2012: 367).

2017 tarihli IMF (International Monetary Fund) raporunda yükselen piyasa ekonomileri olarak sayılan toplam 17 ülke arasında Endonezya, Filipinler, Malezya ve Tayland olmak üzere toplam 4 ASEAN üyesi ülke bulunmaktadır (WEO, 2017: 2).

Oluşturduğu raporlarla ülke durumlarını değerlendiren ve yatırımcılara gelişmekte olan piyasalara ait kapsamlı bilgi sağlayan bir şirket olan FTSE (Financial Times Stock Exchange)'de Endonezya, Filipinler, Malezya ve Tayland'ı yükselen piyasa ekonomileri arasında gösteren diğer bir kurumdur (FTSE, 2017: 3).

Kurulduğu dönemden günümüze dek sürekli olarak gelişim ve büyüme gösteren ASEAN gelecek açısından da potansiyel taşıyan bir entegrasyon olarak dikkat çekmektedir. Tablo 1'de ASEAN'a üye ülkelerin 1980 ve 2016 yıllarına ait GSYİH (Gayrisafi Yurtiçi Hasıla) rakamlarına ve bu dönemler arasında gerçekleşen ekonomik büyüme oranlarına yer verilmektedir.

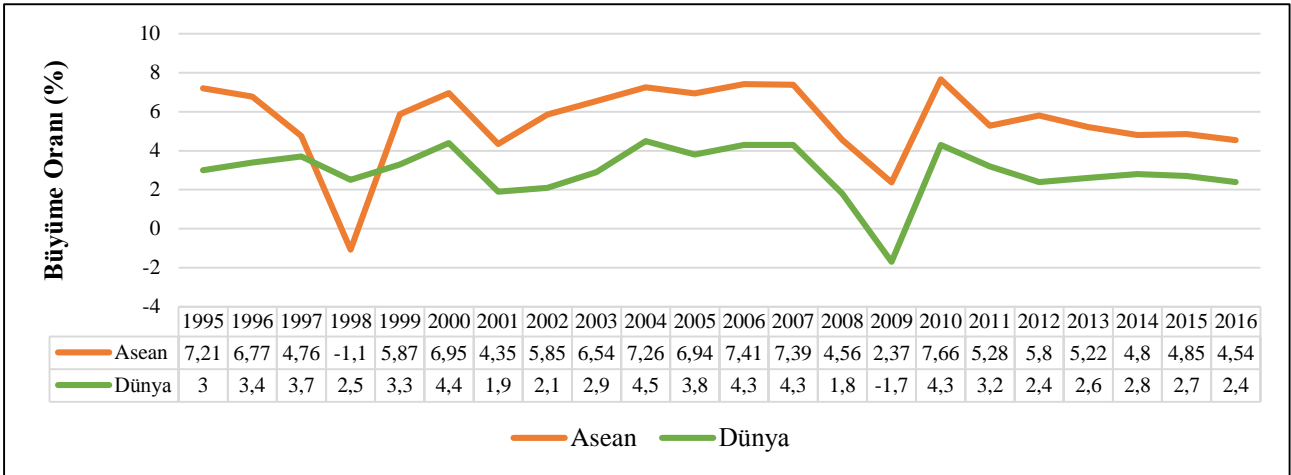
Tablo 1. ASEAN Ülkelerinde GSYİH Gelişimi (1980-2016) (\$)

Ülkeler	1980 GSYİH	2016 GSYİH	Büyüme Oranı (%)
Brunei	4.928.824.958	11.400.266.877	131
Endonezya	72.482.337.370	932.259.177.765	1186
Filipinler	32.450.541.843	304.905.406.846	839
Kamboçya	2.533.727.592*	20.016.747.754	690
Laos	1.757.142.806**	15.903.437.790	805
Malezya	24.488.033.442	296.359.118.755	1110
Mynmar	8.905.066.164***	67.429.590.536	657
Singapur	11.893.405.684	296.965.712.342	2396
Tayland	32.353.440.727	406.839.679.302	1157
Vietnam	14.094.687.821****	202.615.893.444	1337
Türkiye	68.789.289.566	857.748.989.288	1146

* 1993 Yılı verisi, **1984 Yılı Verisi, *** 2000 Yılı Verisi, **** 1985 Yılı Verisi

Tablo incelendiğinde ASEAN içerisinde 1980 yılından 2016 yılına kadar GSYİH'sini en fazla artıran ülkenin %2396 oranı Singapur olduğu görülmektedir. Singapur 1980 yılında yaklaşık 12 milyar \$ olan milli gelirini 2016 yılında 297 milyar \$ seviyelerine kadar çıkarmayı başarmıştır. ASEAN içerisinde Singapur'dan sonra en yüksek büyüme oranlarını yakalayan ülkeler ise sırasıyla Vietnam, Endonezya, Tayland ve Malezya olmuştur. Toplam milli gelir büyüklüğü ele alındığında örgüt içerisindeki en yüksek gelire sahip olan ülke olarak Endonezya öne çıkmaktadır. Endonezya 2016 yılı verilerine göre yaklaşık 932 milyar \$ milli gelire sahiptir. Örgüt içerisinde 2016 yılında en az milli gelire sahip olan ülkeler ise Brunei (11.400 milyar \$), Laos (15.903 milyar \$) ve Kamboçya (20.016 milyar \$)'dır. Brunei 1980-2016 yılları arasında milli gelirini en az artırabilen ülke olmuştur. 37 yıllık süreç içerisinde ülke milli gelirini sadece %131 oranında arttırabilmiştir. Endonezya, Tayland ve Filipinler hesap dışı bırakıldığında diğer 7 ülkenin toplam milli gelirinden daha fazla milli gelire tek başına sahiptir. Türkiye ise bu dönemde %1146 büyüme göstermiştir.

Şekil 2. ASEAN Ülkelerinde Ekonomik Büyüme

ASEAN ülkelerinin 1995-2016 yılları arasındaki ekonomik büyüme oranlarının yer aldığı şekil 2 incelendiğinde dünya ekonomisine paralel fakat daha yüksek oranda bir büyümeye sahip olduğu görülmektedir. Örneğin; 1995 yılında dünya ekonomisi %3 büyüme gösterirken ASEAN ülkeleri bu oranın iki katından daha fazla büyüme göstermiştir. Asya Krizi'nin yaşandığı 1998 yılında ise ASEAN ekonomik küçülme yaşamıştır. 1998 yılında ASEAN ülkeleri ortalama %-1,08 oranında küçülmüştür. Bununla birlikte krizin etkisini üzerinden hızla atan ASEAN ülkeleri 1999 yılında %5,87 gibi yüksek bir oranda büyüme oranını yakalamışlardır.

1995-2016 yılları arasında ASEAN en büyük büyüme oranı %7,66 ile 2010 yılında yaşamıştır. 2008 yılında ABD'de başlayıp tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz dünya ekonomisi küçülürken ASEAN'ın büyüme göstermesi grafikte dikkat çeken diğer bir noktadır. Krizin etkisiyle 2009 yılında dünya ekonomisi -%1,7 oranında küçülürken ASEAN ise %2,37 oranında büyüme kaydetmiştir. Örgüt bu tarihten sonrada sürekli olarak dünya ortalamasından daha fazla oranlarda büyüme göstermiştir (www.bddk.org.tr)

22 yılı kapsayan büyüme rakamları genel olarak değerlendirildiğinde ASEAN ülkelerinin her yıl ortalama %5,51 oranında büyüdüğü görülmektedir. Bu süre zarfında örgüt içerisinde her yıl ortalama en fazla büyüme oranına sahip ülke %9,66 ile Mynmar iken en düşük ortalama büyüme oranına sahip olan ülke ise %1 ile

Brunei'dir. Birliğe üye ülkeler arasında en fazla GSYİH'ya sahip olan Endonezya ise 22 yıllık süreçte her yıl ortalama %4,46 oranında büyüme göstermiştir.

ASEAN'ın kurulduğu ilk dönemlerde kurucu üyelere kıyasla yeni üyelerin tarife indirimleri konusunda geride kalması ve Asya Serbest Ticaret Bölgesi'nin (AFTA) kurulmasında yaşanan gecikmeler yabancı ve yerli yatırımcılar üzerinde olumsuz etkiler oluşturmuştur. AFTA'nın yaşanan gecikme genel olarak ASEAN'ın itibarını zayıflatmıştır. ASEAN ilk zamanlarda Laos ve Kamboçya gibi ülkelerin ağır ve katı korumalar yüzünden yatırım çekmede zorluklar yaşamış olsa da 1995'te Vietnam'ın birliğe üye olması ve göstermiş olduğu performans sayesinde daha fazla yatırım çekmeye başlamıştır. Örneğin Intel'den Bridgestone'a kadar çok uluslu şirketler bölgeye yatırımda bulunmaya başlamıştır (WEO, 2012).

Tablo 2. ASEAN Ülkelerinde Kişi başı GSYİH (1980-2016) (2010 Sabit Fiyat) (www.worldbank.org)

<i>Ülkeler</i>	<i>1980 Kişi Başı GSYİH</i>	<i>2016 Kişi Başı GSYİH</i>	<i>Büyüme Oranı (%)</i>
Brunei	59.391	31.430	-47
Endonezya	1.230	3.974	223
Filipinler	1.687	2.753	63
Kamboçya	316*	1.078	241
Laos	423**	1.643	288
Malezya	3.317	11.028	232
Mynmar	211	1.420	573
Singapur	13.309	52.601	295
Tayland	1.404	5.901	320
Vietnam	389***	1.770	354
Türkiye	4.987	14.071	182

* 1993 Yılı verisi, **1984 Yılı Verisi, *** 1984 Yılı Verisi

ASEAN'a üye ülkelerde 1980 ve 2016 yıllarına ait kişi başına düşen milli gelir rakamlarının yer aldığı tablo 2 incelendiğinde 37 yıllık süreçte en büyük artışı %573 ile Mynmar'ın gerçekleştirdiği görülmektedir. Mynmar büyük bir performans göstermiş gibi görünse de örgüt içerisindeki en düşük kişi başı milli gelire sahip bulunmaktadır. İlk sırada 52.601\$ ile en yüksek kişi başı gelire sahip olan Singapur yer alırken Mynmar ise son sırada yer almaktadır. Tabloda dikkat çeken diğer bir ülke ise Brunei'dir. 1980 yılında 59.391 \$ kişi başı milli gelire sahip bulunan ülke 2016 yılında bu rakamı 31.430 \$'a düşürmüştür. Brunei'de 37 yıllık zaman zarfı içerisinde kişi başına düşen milli gelir yaklaşık olarak %50 oranında azalmıştır.

Birliğe üye ülkelerden Brunei, Singapur ve Malezya dışında tüm ülkeler oldukça düşük kişi başı milli gelire sahiptir. Endonezya, Filipinler ve Tayland'da kişi başı gelir aralığı 2.753-5.901 \$ iken geriye kalan 4 ülkede bu aralık sadece 1.078-1770 \$'dır.

Tablo 3. ASEAN Üyesi Ülkelerde Nüfus (1980-2016) (www.worldbank.org)

<i>Ülkeler</i>	<i>1980</i>	<i>2016</i>	<i>1980-2016 Büyüme Oranı</i>
Brunei	193.949	423.196	118
Endonezya	147.490.365	261.115.456	77
Filipinler	47.396.968	103.320.222	118
Kamboçya	6.692.107	15.762.370	135
Laos	3.258.144	6.758.353	107
Malezya	13.798.125	31.187.265	126
Mynmar	33.369.712	52.885.223	58
Singapur	2.413.945	5.607.283	132
Tayland	47.385.323	68.863.514	45
Vietnam	53.700.000	92.701.100	73
Türkiye	43.975.921	79.512.426	81

ASEAN ülkeleri nüfus bakımından incelenecek olduğunda en kalabalık nüfusa sahip olan ülkenin Endonezya olduğu görülmektedir. Endonezya 2016 yılı verilerine göre toplam nüfus 261 milyondur. Filipinler, Vietnam, Tayland ve Myanmar örgüt içerisindeki diğer kalabalık nüfusa sahip ülkelerdir. En az nüfusa 423.196 kişi ile Brunei sahiptir.

Kişi başına düşen milli gelir açısından ikinci sırada olan Brunei'nin bunu sahip olduğu az nüfus sayesinde gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür. Örneğin kalabalık nüfustan dolayı kişi başına daha düşük milli gelire sahip olan Endonezya, Brunei'nin yaklaşık 82 katı GSYİH'ye ve 617 katı nüfusa sahip bulunmaktadır.

Heritage Foundation tarafından yıllık olarak ve belli kriterler kapsamında değerlendirmeler yapılarak ülkelerin ekonomik özgürlük dereceleri ölçülmektedir. Heritage Foundation tarafından oluşturulan bu endekste toplam 186 ülke mülkiyet haklarından mali özgürlüğe kadar 12 özgürlük kriteriyle değerlendirmeye alınmaktadır (HERITAGE, 20.12.2017, www.heritage.org).

Tablo 3'te Heritage Foundation tarafından oluşturulan endekste yer alan ASEAN ülkelerinin ekonomik özgürlük sıralamaları yer almaktadır.

Tablo 3. ASEAN Ülkeleri Ekonomik Özgürlük Sıralamaları (2017) (www.heritage.org)

<i>Ülkeler</i>	<i>2017</i>
Brunei	35
Endonezya	84
Filipinler	58
Kamboçya	94
Laos	133
Malezya	27
Myanmar (Burma)	146
Singapur	2
Tayland	55
Vietnam	147
Türkiye	60

Ekonomik özgürlük endeksinde ASEAN'a üye ülkeler arasında ilk sırada Singapur bulunmaktadır. Singapur ayrıca dünya sıralamasında ilk sırada yer Hong Kong'dan sonra ikinci en özgür ülke konumundadır. ASEAN içerisinde Singapur'dan sonra ekonomik hak ve özgürlüğe sahip bulunan ülkelerin Malezya ve Brunei olduğu görülmektedir. Ekonomik özgürlük endeksinde son sıralardaysa Myanmar ve Vietnam bulunmaktadır. 2017 yılında yayınlanan son raporda Türkiye ise 60. sırada yer almaktadır

2.1. ASEAN Ticaret Verileri

ASEAN ülkeleri giderek büyüme ve gelişme gösteren bir yapıya sahiptir. Sahip olduğu bu potansiyel ile gerek ekonomik büyüme gerekse ticaret hacmi konusunda giderek daha fazla gelişim göstermeye devam etmektedir.

Tablo 4'te 2000-2016 yılları arasında ASEAN üyesi ülkelerin kendi aralarında yaptıkları dış ticaret verileri yer almaktadır. Tablo incelendiğinde toplam ticaret hacminin inişli çıkışlı bir seyir izlese de 17 yıllık süreç içerisinde yaklaşık 3 kat artış gösterdiği görülmektedir. 2000 yılında 167 milyar \$ olan örgüt içi toplam ticaret hacmi 2016 yılında 516 milyar \$ düzeyinde gerçekleşmiştir.

Tablo 4. ASEAN Örgüt İçi Mal Ticareti (2000-2016) (\$) (www.aseanstats.org)

	<i>İhracat</i>	<i>İthalat</i>	<i>Hacim</i>
2000	93.379.998.446	73.465.993.566	166.845.992.012
2001	82.680.740.683	67.639.575.911	150.320.316.595
2002	86.706.478.103	73.202.154.617	159.908.632.720
2003	116.947.460.307	91.290.032.409	208.237.492.716
2004	141.849.353.584	119.785.554.043	261.634.907.626
2005	164.398.185.475	141.212.591.735	305.610.777.210
2006	189.942.438.711	164.014.448.763	353.956.887.474
2007	217.859.172.276	185.365.297.213	403.224.469.489
2008	251.317.978.217	220.508.954.522	471.826.932.739
2009	200.235.668.665	176.742.997.754	376.978.666.420
2010	264.398.180.426	238.465.595.860	502.863.776.286
2011	316.017.735.225	266.920.213.262	582.937.948.488
2012	327.851.167.106	277.616.677.147	605.467.844.253
2013	338.613.344.844	279.138.257.716	617.751.602.560
2014	330.209.445.755	277.904.327.778	608.113.773.533
2015	287.279.272.491	239.393.872.193	526.673.144.684
2016	276.218.711.507	239.794.176.232	516.012.887.739

Örgüt içerisindeki ticaret hacminin en fazla gerçekleştiği yıl 2013 olmuştur. 2013 yılında ASEAN ülkeleri arasındaki toplam ticaret hacmi yaklaşık 618 milyar olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında 472 milyar \$ olan hacim 2009 küresel krizin etkisiyle 377 milyar \$'a düşmüş olsa da 2010 yılında büyük bir artış yaşanmış ve bu yıl toplam ticaret hacmi 503 milyar \$'a yükselmiştir. Tabloda dikkat çeken diğer bir gelişme ise son

yıllarda örgüt içindeki ticaret hacminin düşüş göstermeye başlamasıdır. En fazla ticaret hacminin yaşandığı 2013 yılından sonra toplam hacim düşüşe geçmiştir. 2016 yılında 515 milyar \$ olarak gerçekleşen toplam ticaret hacmi 2013 yılına kıyasla yaklaşık 100 milyar \$ gerileme göstermiştir.

Tablo 5’de ASEAN ülkeleri ve Avrupa Birliği arasındaki mal ticareti verileri yer almaktadır. 2000-2016 yılları arasındaki ithalat ve ihracat verileri incelendiğinde ASEAN ile AB arasındaki ticarete dengenin ASEAN lehinde olduğu görülmektedir. ASEAN, AB ile ticaretinde sürekli olarak dış ticaret fazlası vermektedir.

Tablo 5. ASEAN ve AB Arasındaki Mal Ticareti (2000-2016) (\$) (www.aseanstats.org)

	<i>İhracat</i>	<i>İthalat</i>	<i>Denge</i>
2000	63.474.449.294	39.297.008.814	24.177.440.481
2001	57.432.451.270	39.880.598.551	17.551.852.720
2002	56.198.581.605	41.088.367.438	15.110.214.167
2003	60.329.970.986	41.463.268.034	18.866.702.952
2004	76.339.981.992	55.780.012.050	20.559.969.942
2005	81.071.008.940	59.704.983.297	21.366.025.643
2006	94.669.470.213	66.341.445.820	28.328.024.393
2007	108.245.687.080	79.087.884.928	29.157.802.152
2008	115.648.393.564	92.182.265.535	23.466.128.028
2009	92.674.649.234	78.641.977.678	14.032.671.556
2010	115.164.750.197	88.769.940.463	26.394.809.734
2011	131.144.105.408	108.975.192.574	22.168.912.834
2012	124.826.249.264	117.854.269.663	6.971.979.601
2013	124.545.553.163	121.989.070.041	2.556.483.122
2014	132.506.591.642	115.672.794.085	16.833.797.557
2015	127.387.086.510	100.456.359.896	26.930.726.614
2016	130.414.621.571	103.146.487.973	27.268.133.598

AB ile yapılan ticarete 2000 yılında 24 milyar \$ dış ticaret fazlası veren ASEAN bu rakamı 2006 yılında 29 milyar \$’a taşımış ve en fazla ticaret fazlasını bu yılda kaydetmiştir. ASEAN, AB ile yapılan ticarete en az dış ticaret fazlasını ise 2013 yılında vermiştir. 2013 yılında verilen dış ticaret fazlası yaklaşık olarak 2,5 milyar \$’dır. Bu yıldan sonra dış ticaret dengesi pozitif şekilde tekrar iki haneli rakamlara çıkmış ve son olarak 2016 yılında 27 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. ASEAN, AB ile yapmış olduğu ticarete 17 yıllık süreçte her yıl ortalama 20 milyar \$ dış ticaret fazlası vermiştir.

Tablo 6’da ASEAN ile diğer dünya ülkeleri arasında yapılan ihracat, ithalat ve ticaret dengesi verileri yer almaktadır. 2000-2016 yıllarına ait veriler incelendiğinde AB ile yapmış olduğu ticarete olduğu gibi diğer dünya ülkeleri ile yapmış olduğu ticarete de fazla vermektedir.

Tablo 6. ASEAN ve Diğer Dünya Ülkeleri Arasındaki Mal Ticareti (\$) (www.aseanstats.org)

	<i>İhracat</i>	<i>İthalat</i>	<i>Denge</i>
2000	410.140.643.931	348.960.201.680	61.180.442.251
2001	370.355.729.037	320.634.997.908	49.720.731.129
2002	383.854.102.359	329.962.724.307	53.891.378.053
2003	454.031.681.110	372.414.701.529	81.616.979.581
2004	570.056.195.923	502.975.824.777	67.080.371.146
2005	648.838.662.550	577.416.726.117	71.421.936.433
2006	752.280.413.261	655.305.302.583	96.975.110.678
2007	861.804.738.925	752.180.211.078	109.624.527.847
2008	979.236.172.453	921.735.789.165	57.500.383.288
2009	810.785.441.839	727.010.453.535	83.774.988.304
2010	1.049.043.258.571	952.399.701.996	96.643.556.575
2011	1.242.190.178.011	1.156.138.131.269	86.052.046.742
2012	1.257.535.870.135	1.222.883.884.328	34.651.985.807
2013	1.278.416.604.247	1.254.652.597.306	23.764.006.941
2014	1.293.987.523.647	1.241.220.887.338	52.766.636.310
2015	1.171.906.426.488	1.101.128.373.259	70.778.053.229
2016	1.150.478.746.073	1.085.864.537.821	64.614.208.252

ASEAN’ın diğer dünya ülkeleri ile yaptığı ticarete en az ticaret fazlası verdiği yıl 24 milyar \$ ile 2013 yılı olmuştur. En fazla dış ticaret fazlası ise 109.62 milyar \$ ile 2007 yılında gerçekleşmiştir. 2008 yılında büyük

düşüş yaşayan ticaret dengesi 2009 yılıyla birlikte tekrar artış göstermeye başlamış ve 2010'da 96.64 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu yıldan sonra inişli çıkışlı bir seyir izlese de asla negatif değerlere düşmeyen dış ticaret dengesi 2016 yılında ise 64.61 milyar \$ tutarında fazla vermiştir. Ayrıca ASEAN ve diğer dünya ülkeleri arasında yapılan ihracat ilk kez 2010 yılında 1 trilyon \$ sınırını aşmıştır. 2010 yılında toplam ihracat 1.049 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Aynı durum ithalat konusunda 2011 yılında gerçekleşmiş ve bu yıl yapılan toplam ithalat tutarı 1.156 milyar \$ olmuştur. 2000-2016 yılları arasında ASEAN diğer dünya ülkeleri ile yapmış olduğu dış ticarete her yıl ortalama olarak 68 milyar \$ civarında dış ticaret fazlası vermiştir.

3. TÜRKİYE - ASEAN TİCACET

Türkiye, ASEAN ile ilişkilerin güçlendirilmesi yönünde son dönemlerde önemli adımlar atılmıştır. 2010 yılında ASEAN Dostluk ve İşbirliği Anlaşmasına (TAC) taraf olan Türkiye son olarak 2017 yılında birliğin sektörel diyalog ortaklarından biri olarak kabul edilmiştir. ASEAN ile diğer üçüncü ülkeler arasında farklı sektörlerde daha somut iş birliklerinin kurulması amacını taşıyan sektörel diyalog ortaklığıyla birlikte Türkiye birliğe daha yakın hale gelmiştir.

Siyasi olduğu kadar ekonomik açıdan da önem taşıyan bu gelişme Türkiye ve ASEAN arasındaki ticaret hacminin de gelişim göstermesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca Türkiye açısından ASEAN üyesi ülkelerle olan ikili ticaret hacminde hızlı bir artış yakalanması ve karşılıklı olarak ortaya çıkacak olan fırsatların değerlendirilmesi bu ortaklık ile mümkün hale gelmiş olmaktadır.

Tablo 7'de Türkiye ve ASEAN üyesi ülkeler arasındaki 2007 ve 2016 yıllarına ait ihracat, ithalat ve dış ticaret dengesi verileri yer almaktadır. Türkiye ve ASEAN ülkeleri arasındaki ticaret verileri incelendiğinde dengenin Türkiye aleyhine olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Türkiye – ASEAN Dış Ticaret Verileri (2007-2016) (Bin \$) (www.ekonomi.gov.tr)

	2007			2016		
	<i>İhracat</i>	<i>İthalat</i>	<i>Denge</i>	<i>İhracat</i>	<i>İthalat</i>	<i>Denge</i>
Brunei	953	6	947	8.122	2,7	8.119
Endonezya	173.736	1.359.928	-1.186.186	253.636	1.424.722	-1.171.085
Filipinler	40,2	196,6	-156,4	106,7	122,4	-15,7
Kamboçya	5.298	12.049	-6.751	14.177	77.217	-63.040
Laos	22	734	-712	2.244	1.536	708
Malezya	181,3	45	136,3	308,9	101,1	207,9
Myanmar	603	11.801	-11.198	27.254	11.103	16.152
Singapur	299.300	263.200	36.100	417.200	363.200	54.000
Tayland	63.021	1.229.444	-1.166.423	163.890	1.482.293	-1.318.403
Vietnam	76.720	312.680	-235.961	233.860	1.735.856	-1.501.996

2007 ve 2016 yıllarına ait ihracat ve ithalat verilerinin yer aldığı tablo incelendiğinde 2007 yılında sadece iki ülke için dış ticaret dengesi Türkiye lehine gerçekleşirken örgüt içindeki sekiz ülke ile yapılan ticarete ise dış ticaret açığı verilmiştir. Brunei ve Singapur dış ticaret fazlası verilen ülkelerdir. Brunei ile 2007 yılında yapılan dış ticarete 947.000 \$ ticaret fazlası verilirken Singapur ile yine bu yıl yapılan ticarete 36.1 milyon \$ dış ticaret fazlası verilmiştir.

2007 yılına kıyasla 2016'da ticaret fazlası verilen ülke sayısı ikiden beş ülkeye çıkmış olsa da toplam ticaret dengesi Türkiye aleyhinde devam etmektedir. 2007 yılında örgüt üyelerine yapılan ihracat tutarı 619.875 milyon dolar iken yapılan ithalat 3.190 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. En çok ithalat yapılan ülkeler Endonezya ve Tayland olmuştur. 2007 yılında yapılan 3.190 milyar \$ tutarındaki ithalatın 2.589 milyar \$'lık kısmı sadece bu iki ülkeden yapılmıştır. 2016 yılında en çok ithalat yapılan ülkeler arasına Vietnam'da katılmıştır. 2016 yılında ASEAN'dan yapılan toplam 5.096 milyar \$ tutarındaki ithalatın 4.643 milyar \$'lık kısmı Endonezya, Tayland ve Vietnam'dan yapılmıştır.

Türkiye'nin ASEAN ile olan ticaret hacmi giderek artış göstermekle birlikte bu artış daha çok ithalat tarafında gerçekleşmektedir. 2007 yılında Türkiye'den ASEAN ülkelerine yapılan toplam ihracat 620 milyon \$ tutarında iken 2016 yılında bu rakam 1.120 milyon \$'a kadar yükselmiş ve geçen süre zarfında yaklaşık olarak %81 oranında artış göstermiştir. Bununla birlikte aynı süre zarfında ithalat ise %60 oranında büyüme göstermiştir. 2007 yılında -2.570 milyon \$ olan ticaret dengesi 2016 yılında -3.975 milyon \$'a yükselmiştir. Genel bir ifadeyle Türkiye ASEAN ile yaptığı ticarete sürekli olarak açık vermeye devam etmektedir.

Tablo 8’de Türkiye ve ASEAN arasında ticarete konu olan başlıca ürünler yer almaktadır. En çok açık verilen ASEAN üyesi ülke olan Vietnam ile yapılan ticarete daha çok teknolojik ürünler ithal edilmektedir. İhraç edilen ürünlerin başında ise baharat türleri gelmektedir. Benzer durum Tayland ile yapılan ticarete de geçerli olduğu görülmektedir. Endonezya ile ticarete konu olan ithalat ürünlerin başında ise tekstil ürünleri gelmektedir. Türkiye’nin Endonezya’ya ihraç yaptığı ürünler ise daha çok tarım ürünlerinden oluşmaktadır.

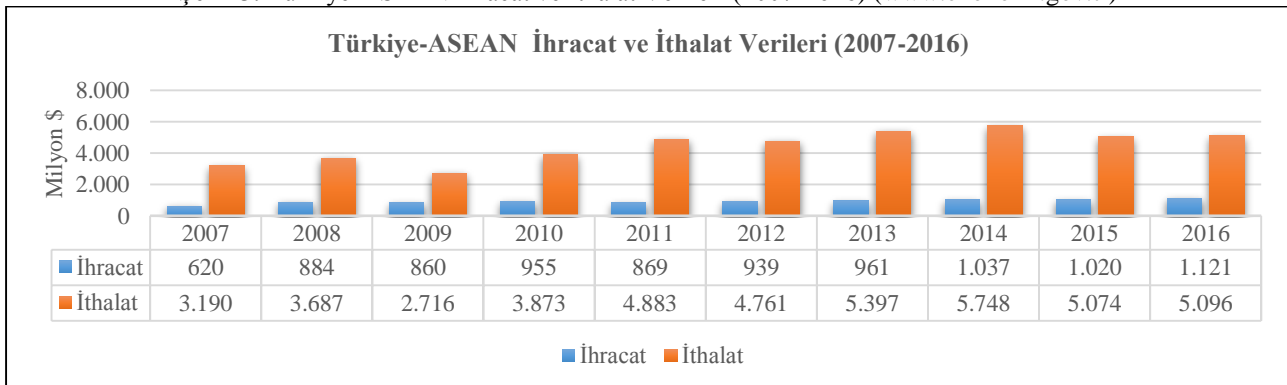
Tablo 8. Türkiye- ASEAN Ticarete Konu Olan Başlıca Mallar (www.ekonomi.gov.tr) (www.tim.org.tr)

	<i>İhracat</i>	<i>İthalat</i>
Brunei	Demir/Çelik Depolar, İnşaat Aksamları Yontulmaya, İnşaata Elverişli İşlenmiş Taşlar	Ağaç ve Ahşap Eşya; Odun Kömürü
Endonezya	Yaprak Tütün ve Tütün Döküntüleri Buğday Unu, Elektrik Kontrol Panoları	Sentetik İplik ve Sentetik İpliklerinden Dokunmuş Mensucat
Filipinler	Buğday Unu, Tütün Ürünleri, İlaç Ürünleri	Elektronik Entegre Devreler, Hindistan Cevizi, Brezilya ve Kaju Cevizi, Matbaacılığa Mahsus Baskı Makineleri
Kamboçya	Pamuklu Mensucat, İlaç Ürünleri, Toplu Taşıma Taşıtları	Takım Elbise, Ceket, Blazer, Pantolon, Tulum, Şort, Etek, Tişört, Fanilalar, Atletler vd.
Laos	Kümes Hayvanlarının Etleri ve Sakatları, Toplu Taşıma Taşıtları	Kauçuktan İç Lastikler, Erkekler ve Erkek Çocuklar İçin Gömlekler
Malezya	Altın (Ham, Yarı İşlenmiş, Pudra Halinde), Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar, Prefabrik Yapılar	Palm Yağı ve Fraksiyonları, Diyodlar, Transistörler vb Yarı İletkenler, Led Ürünler, İşlenmemiş Alüminyum
Mynmar	Demir-Çelikten İnşaat ve İnşaat Aksamı, Ayçiçeği, Aspir, Pamuk Tohumu Yağları ve Bunların Fraksiyonları	Parça, Şerit veya Motif Halinde İşlemeler, Kadın ve Kız Çocuk İçin Manto, Kaban, Kolsuz Ceket, Pelerin,
Singapur	Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar, Gümüş Ürünleri, Yolcu Gemileri, Gezinti Gemileri, Feribotlar, Yük Gemileri, vb.	Etilen Polimerleri, Otomatik Bilgi İşlem Makine ve Bunlara Ait Birimler, Manyetik-Optik Okuyucular, Tedavide veya Korunmada Kullanılmak Üzere Hazırlanan İlaçlar.
Tayland	Demir veya Alaşımız Çelikten Yassı Hadde Ürünleri, Motorların Aksam ve Parçaları, Ayçiçeği, Aspir, Pamuk Tohumu Yağları	Eşya Taşımaya Mahsus Motorlu Taşıtlar, Diyodlar, Transistörler vb, Yarı İletkenler, Işık Yayan Diyodlar (Led), Klima Cihazları
Vietnam	Zencefil, Safran, Zerdeçal, Kekik, Defne Yaprakları, Köri ve Diğer Baharatlar, Telefon Cihazları, Ses, Görüntü veya Diğer Bilgileri Almaya ya da Vermeye Mahsus Diğer Cihazlar, Kümes Hayvanlarının Etleri ve Yenilen Sakatları	Telefon Cihazları, Ses, Görüntü veya Diğer Bilgileri Almaya ya da Vermeye Mahsus Diğer Cihazlar, Sentetik Filament İplikleri, Dış Tabanı Kauçuk, Plastik, Kösele ve Yüzü Dokumaya Elverişli Ürünler

2016 yılı itibarıyla dış ticaret fazlası verilen ülkeler olan Brunei, Laos, Malezya ve Mynmar ile ticarete konu olan ürünler daha çok tarım ve tekstil ürünleri ağırlıklıdır. Sadece Singapur ile yapılan ticaret ürünleri teknolojik ürünler içermektedir. Singapur’a yapılan ihracat malları arasında petrol türevi ürünler yer alırken ithal edilen mallar ise makine, optik okuyucular ve ilaç sanayi ürünlerinden oluşmaktadır.

2016 yılı verilerine göre ASEAN üyesi beş ülke ile dış ticaretinde ticaret açığı veren Türkiye diğer beş ülke ile olan ticaretinde ise dış ticaret fazlası vermektedir. Türkiye, 2016 yılında beş ülke ile yapılan ticarete 79.187 milyon \$ fazla verirken diğer beş ülke ile yapılan ticarete ise toplam 4.054 milyar \$ açık vermiştir. Özetle ASEAN ile yapılan karşılıklı ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı oldukça düşük düzeyde bulunmaktadır.

Şekil 3. Türkiye-ASEAN İhracat ve İthalat Verileri (2007-2016) (www.ekonomi.gov.tr)

Türkiye'nin ASEAN ile olan dış ticaret gelişiminin gösterildiği şekil 3 incelendiğinde ithalatın ihracata göre çok daha fazla olduğu daha rahat görülmektedir. Türkiye en az dış ticaret açığını 1.856 milyar \$ ile 2009 yılında verilirken en fazla dış ticaret açığını ise 4.711 Milyar \$ ile 2014 yılında vermiştir. ASEAN ile yapılan dış ticarete sürekli olarak açık veren Türkiye 10 yıllık süreçte 9.266 milyar \$ ihracat yaparken yapılan ithalat 44.425 milyar düzeyinde gerçekleşmiştir. 2007-2016 yıllarında Türkiye ASEAN ile yaptığı karşılıklı ticarete toplam 35.159 milyar \$ dış ticaret açığı vermiştir.

Tablo 9'da 2007 ve 2016 yılları arasındaki ticaret hacminde yaşanan değişim oranları yer almaktadır. Filipinler dışında diğer tüm ülkelerle yapılan ticaret hacmi 10 yıllık süreç içerisinde artış göstermiştir. Filipinler ile yapılan ticaret hacmi ise %3 oranında gerileme göstermiştir. En büyük değişim oranı %747 ile Brunei ile yapılan ticaret hacminde yaşanmış olsa da bu ülke ile yapılan ticaret hacmi 2016 yılında sadece 8,125 milyon \$ ile sınırlı kalmıştır. İkinci en büyük değişim oranı Kamboçya ile yapılan ticaret hacmine aittir. 2007 den 2016 yılına kadar Türkiye ve Kamboçya arasındaki ticaret hacmi %427 oranında artmıştır. Bununla beraber Brunei örneğinde olduğu gibi Kamboçya ile olan ticaret hacmi düşük denilebilecek bir seviyede bulunmaktadır. Karşılıklı ticaretin artış göstermesine rağmen toplam tutar açısından bakıldığında düşük ticaret hacmine sahip olunan diğer ülkeler ise Laos, Malezya ve Mynmar'dır.

Tablo 9. Türkiye- ASEAN Arasındaki Ticaret Hacmi Gelişimi (2007-2016) (\$) (www.ekonomi.gov.tr)

Ülkeler	2007Yılı Ticaret Hacmi(Bin \$)	2016 Yılı Ticaret Hacmi(Bin \$)	2007-2016 Değişim (%)
Brunei	959	8.125	747
Endonezya	1.533.664	1.678.358	9
Filipinler	237	229	-3
Kamboçya	17.347	91.394	427
Laos	756	3.780	400
Malezya	226	410	81
Mynmar	12.404	38.357	209
Singapur	562.500	780.400	39
Tayland	1.292.465	1.646.183	27
Vietnam	389.400	1.969.716	406

Türkiye ve ASEAN ülkeleri arasında en fazla ticaret hacmi olan ilk dört ülke 2016 yılı verilerine göre sırasıyla Vietnam, Endonezya, Tayland ve Singapur olmuştur. En fazla ticaret yapılan ülke olan Vietnam ile Türkiye arasındaki toplam hacim 2016 yılında yaklaşık 1.97 milyar \$ seviyesine ulaşmıştır. 2007 yılından 2016 yılına kadar geçen süre içerisinde iki ülke arasındaki ticaret hacminde %406 oranında bir artış yaşanmıştır.

Türkiye ve Endonezya arasındaki ticaret hacmi 2016 yılında yaklaşık 1.68 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. ASEAN ülkeleri arasında ikinci en fazla ticaret hacmine sahip olunan ülke Endonezya olsa da 2007 yılına kıyasla çok az bir ticaret hacmi genişlemesi yaşanmıştır. 10 yıllık süre zarfında Türkiye ve Endonezya arasındaki ticaret hacmi sadece %9 artış gösterebilmiştir.

Türkiye ve ASEAN içerisindeki ülkeler içinde en fazla ticaret hacmine sahip olunan 3. ülke Tayland, 4. ülke ise Singapur'dur. Tayland ile aynı süre içerisinde %27 oranında bir ticaret hacmi genişlemesi yaşanırken bu oran Singapur'da %39 olmuştur. Tayland ile 2007 yılında 1.29 milyar \$ olan ticaret hacmi 2016 yılında 1.65 milyar \$ seviyesine yaklaşmıştır. Singapur ile 2007 yılında 562 milyon \$ olan ticaret hacmiyse 2016 yılında %39 oranında gelişme göstererek 780 milyon \$'a yükselmiştir. Türkiye ile bu dört ülke arasında yapılan ticaret hacmi 2016 yılında 6 milyar \$ sınırını aşmıştır. Birliğe üye olan diğer altı ülke ile Türkiye arasında yapılan toplam ticaret hacmi ise yine bu yılda 1.42 milyar \$ seviyelerinde gerçekleşmiştir.

Karşılıklı ticaretin yaklaşık 2 milyar \$'a yaklaştığı Vietnam'dan ithal edilen malların başında teknolojik ürünler gelmektedir. Türkiye'nin Vietnam ile 2016 yılında vermiş olduğu 1,5 milyar dolar dış ticaret açığının yarısından fazlasını teknolojik ürün ithalatından verdiği söylenebilir. 2016 yılında en fazla ihracatı yapılan mallar arasındaki ilk beş kaleme Türkiye yaklaşık 70 milyon \$ ihraç yaparken ithalatı yapılan ilk beş kaleme ise yaklaşık 930 milyon \$ tutarında ithalat yapmıştır. 2016 yılında Vietnam'ın ithalat yaptığı ülkeler arasında yaklaşık 234 milyon \$ ile 46. sırada bulunan Türkiye ihracat yapılan ülkeler sıralamasında ise 1,7 milyar \$ ile 29. sırada yer almaktadır (TİM, 20.12.2017, www.tim.org.tr).

İkinci en fazla ticaret yapılan ülke olan Endonezya'dan Türkiye'nin ithal ettiği ilk beş kalem ürün toplamı 2016 yılında 362,6 milyon \$ olarak gerçekleşirken Türkiye'den Endonezya'ya ihraç edilen ilk beş ürün kaleminin tutarı ise 70 milyon \$ olmuştur. Endonezya'nın ithalat yaptığı ülkeler arasında 38. sırada bulunan

Türkiye, ihracat yapılan ülkeler sıralamasında ise 27. sırada yer almaktadır (TİM, 20.12.2017, www.tim.org.tr).

En çok ticaret hacmi içerisinde bulunan üçüncü ülke Tayland'tır. Türkiye ve Tayland arasındaki toplam ticaret hacmi 2016 yılında 1.65 milyar \$ düzeylerinde gerçekleşmiştir. Tayland'tan ithal edilen ürünlerin başında 236,4 milyon \$ ile motorlu taşıtlar bulunmaktadır. Türkiye'den ihraç edilen ürünlerin başında ise 10.4 milyon \$ ile dizel motorlar için üretilmiş aksam ve parçalar gelmektedir. Karşılıklı olarak en çok ihraç ve ithal edilen ilk beş kalem üründe toplam ticaret hacmi 2016 yılında 616,8 milyon \$ olmuştur. Türkiye bu ilk beş kaleminde Tayland'dan 572,6 milyon \$ ithalat yaparken 44,2 milyon \$ ise ihracat yapmıştır. Tayland'ın ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında 2016 yılı itibarıyla 46. sırada bulunan Türkiye ülkenin ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında ise 31. sırada bulunmaktadır. 2016 yılında Tayland'dan yaklaşık 1,5 milyar \$ ithalat yapan Türkiye bu ülkeye sadece 164 milyon \$ civarında ihracat gerçekleştirebilmiştir (TİM, 20.12.2017, www.tim.org.tr).

ASEAN'a üye ülkeler arasında 2016 yılında en çok ticaret yapılan dördüncü ülke ise Singapur olmuştur. Türkiye ve Singapur arasında yapılan ticarete konu olan ilk beş ürün grubunda Türkiye Singapur'a toplam 249 milyon \$ ihracat gerçekleştirirken 184 milyon \$ tutarında ithalat yapmıştır. En fazla ticaret yapılan ilk dört ülke arasında sadece Singapur ile yapılan ticarete Türkiye dış ticaret fazlası vermektedir. Bununla birlikte iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi 2016 yılında 780 milyon \$ gibi sınırlı olarak değerlendirilebilecek bir düzeyde gerçekleşmiştir. Türkiye, Singapur'un ihracat yaptığı başlıca ülkeler arasında 41. sırada yer alırken ithalat yaptığı ülkeler arasında ise 40. sırada bulunmaktadır (EKONOMİ, 20.12.2017, www.ekonomi.gov.tr).

Türkiye ve ASEAN arasında yapılan toplam ticaret hacmi 2007 yılında yaklaşık 3.8 milyar \$ iken bu rakam 2016 yılında %63 oranında artış göstermeyi başarmış ve 6.22 milyar \$ seviyelerine yükselmiştir. Ayrıca Türkiye'nin başlıca ihracat ve ihracat yaptığı ilk 20 ülke arasında ASEAN üyesi 10 ülkeden hiçbiri bulunmamaktadır (TUİK, 20.12.2017, www.tuik.gov.tr).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bulduğu coğrafya açısından en kapsamlı siyasi ve ekonomik örgüt olan ASEAN kuruluşundan itibaren büyük ilerleme kaydetmiştir. ASEAN'ın son 20 yılda gösterdiği yüksek performans global yatırımcılar açısından da ön plana çıkmasında etkili olmuştur. Küresel ekonomiye güçlü şekilde entegre olan örgüt dünya ortalamasından daha yüksek büyüme oranlarına ulaşmayı başarmıştır. 1995-2016 yılları arasında dünya ekonomisi yılda ortalama %2,94 oranında büyüme gösterirken bu oran ASEAN'da %5,51 olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında yaşanan Asya Krizi dışında ASEAN sürekli olarak büyüme göstermiştir. Dünya ekonomisinde küçülmeye neden olan 2009 küresel krizinde ASEAN, krize olan dayanıklılığını kanıtlamış ve kriz yılında ekonomik büyüme göstermiştir.

ASEAN dış ticaret konusunda başarılı bir performans sergilemektedir. örgüt içinde büyük ilerleme kaydeden ticaret hacmi örgüt dışı ticarete de kendini göstermektedir. ASEAN'ın diğer dünya ülkeleri ile yaptığı ticarete 2000-2016 yılı verileri baz alındığında sürekli olarak dış ticaret fazlası verdiği görülmektedir. Bu durum birliğin ekonomik büyümesinde olduğu kadar dünya ekonomisi içerisinde söz sahibi olması açısından da önem taşımaktadır. ASEAN gerek entegrasyon düzeyinde gerekse ülke bazında ticari ilişkilerini artırıcı çalışmalara devam etmektedir. Diyalog ve sektörel diyalog ortaklıkları olmak üzere farklı coğrafyalardaki ülkelerle ekonomik ilişkileri bulunmaktadır. Birliğin son sektörel diyalog ortağı ise Türkiye olmuştur. Türkiye'nin 1999 yılında ASEAN ile ilişkilerin geliştirilmesi kararıyla başlayan süreç 2017 yılında sektörel diyalog ortaklığının kazanılmasıyla sonuçlanmıştır.

Bu ortaklık karşılıklı ilişkilerin üst seviyeye taşınması açısından önem taşımaktadır. Türkiye'ye yatırım yapan ülkeler arasında ilk 20'de ASEAN üyesi ülkeler yer almamaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin kısa ve orta vadeli çalışma planlarının yatırım çekecek şekilde düzenlenmesi yabancı yatırımların gelmesi konusunda önemlidir. Türkiye'nin 2023 hedefleri doğrultusunda istenen hedeflere ulaşılmasında Güneydoğu Asya bölgesine yönelik açılım politikasıyla ekonomiye ivme kazandırılması ve bölgede Türkiye'nin varlığının artırılmasıyla birlikte dış ticaret dengesinin iyileştirilmesi beklenmektedir. Ayrıca ortaklık sayesinde ortaya çıkacak olan fırsatların değerlendirilmesinde yatırımcılara gereken kolaylığın gösterilmesi gerekmektedir. Bu şekilde Türkiye, ASEAN ile olan ticari ilişkilerini ilerletmesi ve çok yetersiz olan ihracatın ithalatı karşılama oranını yükseltmesi mümkün olacaktır.

Türkiye ve ASEAN arasındaki ticari ilişkiler ele alındığında toplam ticaret hacminin artış göstererek ilerlediği görülmektedir. 2007 yılında 3,8 milyar \$ olan toplam ticaret hacmi 2016 yılında %63 oranında artış

göstererek 6,22 milyar \$ düzeyine yükselmiştir. Bununla birlikte ASEAN ile yapılan ticarete Türkiye sürekli olarak açık vermektedir. 2007-2016 yılları arasındaki veriler incelendiğinde Türkiye ASEAN'a toplamda 9.266 milyar \$ ihracat yaparken yaptığı toplam ithalat tutarıysa 44.425 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin ASEAN ile yaptığı ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. İhracatın ithalatı karşılama oranında bu denli yetersiz kalmasının kaynağında ise karşılıklı ticarete konu olan ürünlerin türleri göze çarpmaktadır. Türkiye tarafından ithal edilen mal grubu genellikle teknolojik ürünlerden oluşurken ihraç edilen mallar genellikle tarımsal ve tekstil ürünleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum sadece ASEAN ile yapılan ticaretle sınırlı olmayıp genel olarak Türkiye'nin ihraç ettiği malların ileri teknolojik ürünlerden oluşmamasından kaynaklanmaktadır. İhracatı yapılan teknolojik ürünlerin oranının çok düşük olması Türkiye'nin dış ticaret açığı vermesindeki en önemli nedenlerin başında gelmektedir. Bu yüzden Türkiye'de ileri teknoloji gerektiren malların üretimine ve gerekli ar-ge çalışmalarına gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde gerek ASEAN gerekse diğer dünya ülkeleri ile yapılan ticarete dış ticaret açığının önüne geçilmesi mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

- ASEAN, Association of Southeast Asian Nations, www.asean.org/asean/about-asean/overview/
- ASEANSTATS, ASEAN Statistics Web Portal, https://data.aseanstats.org/trade_hs2.php
- BDDK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/5176ABDMORTGAGE05082008x.pdf
- FTSE, Financial Times Stock exchange <https://www.ftse.com/Analytics/Factsheets/Home/Download/SingleIssue?issueName=AWALLE&IsManual=False>
- Guerrero, R. B., (2010). "Regional Integration: The ASEAN Vision in 2020" Proceedings of The SARB/IFC Seminar On "Economic and Financial Convergence En Route To Regional Economic Integration: Experience, Prospects and Statistical Issues Amidst Global Financial Turmoil", 14 August 2009, 2010, Vol. 32, Pp 52-58, From Bank For International Settlements Durban, South Africa,
- HERITAGE, The Heritage Foundation, www.heritage.org/index/about
- Hill, H & Menon, J. (2010). ASEAN Economic Integration: Features, Fulfillments, Failures and the Future, ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration, No 69.
<http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>
- IMF, International Monetary Fund www.imf.org/~en/media/Files/Publications/WEO/2017/October/pdf/main-chapter/text.ashx?la=en
- IMF, International Monetary Fund, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/pdf/text.pdf>
- Kurlantzick, J. (2012). ASEAN's Future and Asian Integration, International Institutions and Global Governance Program, Working Paper, No:10.
- MFA, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/guneydogu-asya-ulkeleri-birligi.tr.mfa>
- Seyidoğlu, H., (2003). Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları, İstanbul.
- TCEB, Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, [https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/guney-dogu-asya?](https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/guney-dogu-asya?_afPfm=0)
- TCEB, Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, <https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Singapur/html>
- TİM, Türkiye İhracatçılar Meclisi, http://www.tim.org.tr/files/downloads/ihracat/Ulke_Masalari/ulke_bilgi_notu/Vietnam_Ulke_Bilgi_Notu.pdf
- TİM, Türkiye İhracatçılar Meclisi, http://www.tim.org.tr/files/downloads/ihracat/Ulke_Masalari/ulke_bilgi_notu/Endonezya_Ulke_Bilgi_Notu.pdf
- TİM, Türkiye İhracatçılar Meclisi, http://www.tim.org.tr/files/downloads/ihracat/Ulke_Masalari/ulke_bilgi_notu/Tayland_Ulke_Bilgi_Notu.pdf
- TİM, Türkiye İhracatçılar Meclisi, http://www.tim.org.tr/files/downloads/ihracat/Ulke_Masalari/ulke_bilgi_notu/Malezya_Ulke_Bilgi_Notu.pdf

TOBB, Asean, Asya-Pasifik Bölgesi İçin İstikrar ve İşbirliği Yaratıyor

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1545

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1546

Verbeke, A., ve Merchant, H. (2012). Handbook of Research on International Strategic Management, Edward Elgar Publishing,

Wong, J. (1980) ASEAN Economies in Perspective, A Comparative Study of Indonesia, Malaysia, The Philippines, Singapore and Thailand. The Macmillan Press Ltd., Reprintsd, Hong Kong.

WORLDMETERS, <http://www.worldometers.info/world-population/>